

Formes il·liberals de política econòmica: evolució o canvi radical en relació amb el consens existent?

El 2018, el setmanari *The Economist*, en la celebració del seu 175è aniversari, afirmava que: «El liberalisme va crear el món modern, però el món modern s'hi posa en contra». No és una afirmació lleugera, venint de la publicació que ha encarnat contra vent i marea una visió liberal de la societat, de la política i de l'economia. Però realment és així? En aquest Dossier s'analitzarà, des de diferents angles, si les polítiques econòmiques s'allunyen del que podríem anomenar, en sentit ampli, l'ortodòxia i quines podrien ser les causes i els efectes d'aquest gir. Amb aquest objectiu, el punt d'arrencada lògic, al qual es donarà forma en aquest primer article del Dossier, és tractar de definir amb precisió a què ens referim quan parlem d'«emergència de formes il·liberals de política econòmica».

Un intent de definició: què són les polítiques il·liberals?

Per entendre a què denominem polítiques (econòmiques) il·liberals, és necessari definir prèviament què entenem per polítiques econòmiques liberals, ja que constituïran el nostre marc de referència, per, tot seguit, estudiar fins a quin punt les polítiques econòmiques dels últims anys s'han allunyat d'aquest marc.

La idea essencial és que hi ha un consens raonablement consolidat i ampli entre els economistes sobre quines característiques comparteixen les polítiques econòmiques que milloren més les perspectives econòmiques dels països, tant a curt com a llarg termini. Lluny de qualsevol format de receptes fàcils i universals («faci's això i llavors segur que creixerà més a llarg termini»), el que sí que es pot defensar és que hi ha uns principis generals prou compartits. És el que Rodrik (2005) anomena principis econòmics de primer ordre, els quals es poden arribar a formular de manera raonablement precisa quan es recopila tota una sèrie d'aportacions molt sovint disperses en molts corrents diferents de la literatura econòmica de les últimes dècades.¹ En particular, aquests principis emergeixen en revisar, sobretot, tres grans línies de treball acadèmic: la que replanteja i modernitza l'economia del desenvolupament,² la que orienta la transició cap a l'economia de mercat de les antigues economies planificades³ i, finalment, la que extreu conclusions sobre com hauria de canviar la política econòmica arran de les lliçons extretes de la Gran Recessió del 2008-2009.⁴

En definitiva, quins serien aquests principis de primer ordre de política econòmica sobre els quals hi ha un consens prou compartit? En termes generals, es poden identificar quatre grans eixos:

- Els mercats de factors productius i de béns i serveis han de ser competitiu, ja que aquest és el mecanisme principal per generar eficiència en una economia.
- El marc macroeconòmic i institucional ha de generar un entorn que faciliti l'estabilitat, ja que aquesta estabilitat ofereix unes condicions (credibilitat, ancoratge d'expectatives, reducció d'incertesa...) en què milloren les perspectives de creixement, tant a curt com a llarg termini.
- La integració en els fluxos globals de béns, serveis i factors és fonamental per millorar les possibilitats de crear prosperitat. Aquesta integració, a més a més, hauria de ser el menys «dirigida» possible.

1. Vegeu Rodrik, D. (2005), «Growth strategies», *Handbook of Economic Growth*, 1, 967-1014.

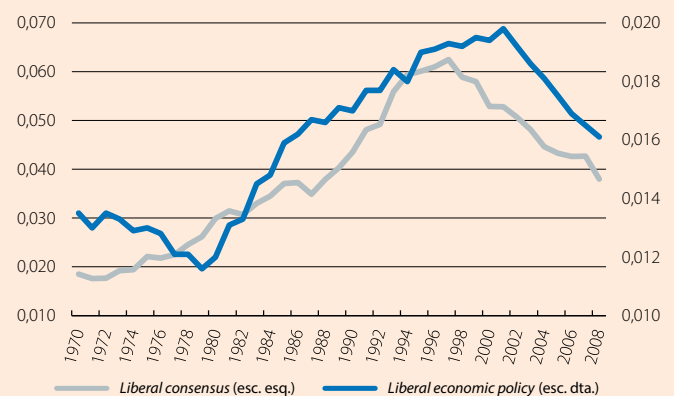
2. Vegeu, a més de Rodrik, Williamson, J. (1990), «Latin American Adjustment: How Much Has It Happened?», Washington, D. C., Institute for International Economics; Williamson, J. (2000), «What Should the World Bank Think about the Washington Consensus?», *World Bank Research Observer*, 15(2), 251-64, i Saad-Filho, A. (2010), «Growth, poverty and inequality: From Washington consensus to inclusive growth», Nova York, NY, UN.

3. Vegeu Besley, T., Dewatripont, M. i Guriev, S. (2010), «Transition and Transition Impact: A Review of the Concept and Implications for the EBRD», Report for the EBRD's Office of the Chief Economist.

4. Vegeu Taylor, J. B. (2010), «Getting back on track: macroeconomic policy lessons from the financial crisis», *Federal Reserve Bank of St. Louis Review*, 92(3), 165-176; Blanchard, O., Dell'Ariccia, G. i Mauro, P. (2010), «Rethinking macroeconomic policy», *Journal of Money, Credit and Banking*, 42, 199-215, i White, W. (2009), «Modern macroeconomics is on the wrong track», *Finance and Development*, 46(4), 15-18.

Presència dels termes liberal consensus i liberal economic policy

Freqüència de vegades que les paraules apareixen en llibres en anglès (tant per milió)

Font: CaixaBank Research, a partir de Google Books Ngram Viewer.

- La política econòmica crítica a llarg termini és la d'oferta, i ha de ser coherent amb els dos principis anteriors. Per exemple, una política industrial que tracti de triar sectors o empreses específiques (el que, a vegades, s'anomena estratègia de *picking winners*) acostuma a ser menys efectiva que una política industrial de caràcter horitzontal que actuï sobre determinants de la competitivitat comuns a la major part dels sectors.

Sol haver-hi coincidència en el fet que aquests principis responen a la forma liberal d'entendre quina és la millor forma perquè una economia funcioni, que es basa en el convenciment que el creixement és la millor manera que augmenti la prosperitat per al conjunt de la societat.⁵ Per aquest motiu, en aquest article, com en molts altres, es categoritzarà aquest conjunt de principis com consens liberal de política econòmica.

Per tant, si aquestes són les característiques, o més pròpiament els principis, que guien una forma liberal de desenvolupar la política econòmica, l'allunyament d'aquests principis implicarà que el grau d'il-liberalisme, un neologisme que es va començar a utilitzar en els anys noranta del segle passat, augmenta. O, en altres paraules, en aquest Dossier, s'entendrà que una política econòmica il-liberal és aquella que es distancia, de manera significativa, de tots o d'alguns dels principis acabats de presentar.

Allunyament moderat o radical dels principis essencials?

Del que s'ha dit fins ara es desprèn que un interrogant important és fins a quin grau aquest distanciament il-liberal representa només una evolució més o menys pronunciada del consens o, en canvi, és quelcom més disruptiu. Aquesta no és una qüestió fàcil de dilucidar, ja que, com ha ressaltat la literatura econòmica, existeixen múltiples variants de la política econòmica en què totes elles són liberals.⁶ Un exemple seria, dins el principi d'estabilitat macroeconòmica, tot el que fa referència als bancs centrals. Així, un axioma central en aquest àmbit de l'estabilitat macroeconòmica és que és difícilment assolible sense un marc d'estabilitat monetària i que, per aconseguir aquesta estabilitat monetària, es considera fonamental disposar d'un banc central independent. Doncs bé, la forma institucional concreta en què es dona forma a aquesta independència no està predeterminada, ja que, entre moltes altres, pot prendre la del sistema de la Fed o la del BCE, dues varietats institucionals que són diferents i que no alteren el principi esmentat. La política monetària també es pot instrumentar de manera diferent. Per exemple, l'objectiu de la Fed, expressat pel mandat que li fa el Congrés, és donar suport a tres objectius: aconseguir l'estabilitat de preus, assolir el màxim nivell d'ocupació sostenible i tenir un nivell moderat de tipus d'interès a llarg termini. En canvi, en el cas del BCE, només és determinant la primera variable. I ningú discuteix que les dues alternatives contribueixen a l'estabilitat macroeconòmica.

Fins aquí no hauria d'haver-hi gaire debat: dues institucions diferents amb dos mandats de política diferents poden ser igualment liberals. En canvi, més controvertida podria ser la valoració de la qüestió de la política monetària no convencional seguida per molts bancs centrals després de la crisi. El 2016, el Centre For Macroeconomics,⁷ una institució britànica, va preguntar sobre el paper i sobre les conseqüències de la política monetària no convencional a un conjunt d'economistes i va verificar que la qüestió generava força divisió. Per exemple, alguns entrevistats van afirmar que aquestes operacions no convencionals eren intervencions quasifiscals que podien acabar danyant la independència dels bancs centrals. Arguments forts que situarien aquestes pràctiques en el límit del consens liberal, si aquesta fos l'opinió majoritària i si existís evidència en aquest sentit.

Més enllà de l'opinió personal dels autors del present article (no ens podem resistir a expressar que, segons el nostre parer, la política monetària no convencional, tal com s'ha dut a terme fins ara, és una pràctica que s'enquadra dins el principi de buscar l'estabilitat macroeconòmica en la forma liberal abans expressada), l'important aquí és entendre la dificultat que comporta, en el món real, jutjar de manera objectiva si un determinat plantejament de política econòmica és liberal o no ho és, en especial si no és un plantejament extrem. Per defugir, en la mesura que sigui possible, els biaixos subjectius inherents a un judici de valor, en el següent article del Dossier, es quantificarà de forma raonablement precisa fins a quin punt es produeix aquest allunyament del consens liberal. Només llavors podrem afirmar que entrem en un territori desconegut, el de l'il-liberalisme, i podrem començar a reflexionar sobre les causes i les conseqüències, dues qüestions que explorarem en els articles tercer i quart d'aquest mateix Dossier. Corrent el risc de revelar més del convenient i de fer un *spoiler alert*, com diríem en el llenguatge de les sèries televisives, anticipem ja ara que el distanciament del liberalisme, que s'ha produït en un període de temps relativament curt, és significatiu i, segons el nostre parer, no s'hauria de prendre a la lleugera.

Álvaro Leandro i Àlex Ruiz

5. Aquesta concepció de l'economia no entra en els mecanismes redistributius que s'han d'articular quan s'ha assolit l'objectiu d'augmentar el benestar del conjunt de la societat.

6. Sobre aquest tema, vegeu Rodrik (2005), que ha elaborat la idea d'«un principi comú, moltes institucions factibles».

7. Enquesta disponible a <https://cfmsurvey.org/surveys/future-role-unconventional-unconventional-monetary-policy>. «The future role of (un)conventional unconventional monetary policy», The CFM Surveys, juny del 2016.